

MOCSÁR GÁBOR

Nádas, holdfényben

— Ha jól értettem a szavait, maga a bíróság előtt azt akarja vallani, hogy tettét előre megfontolt szándékkal követte el.

— Azt. Jól tetszett érteni.

— De hát, ember, maga meg van örülve! Én ki akarom húzni magát a... a... nem is tudom miből — az ügyvéd két tenyere közé fogta a fejét és kétségbeesetten ingatta —, maga pedig szánt szándékkal be akarja csapni maga mögött a börtönajtót. Előre megfontolt szándékkal! Ezt elképzelni is! — Az ügyvéd felugrott a beszélgető asztala mellől, fel-alá járkál, olyan ideges lett.

— Előre megfontolt szándékkal! Hülyeségeket beszél! — Megállt a tettes előtt. — Én azt mondom magának, hirtelen felindulásból kifolyólag...

— Nem.

Az ügyvéd rábeszélő hangon, oktatólag, szinte atyaián mondta:

— Nem akarta!... Véletlenül...! Italos fejjel... Hát nem érti? Véletlenül történt! Italos fejjel...

— Nem.

— A bíróság előtt visszavonhatja a vallomást, amit a rendőrségen tett. Elmondatták magával! Kiverték magából! — Kevés szünet után: — Verték ott, nem?

— Hááát...

— Nahát! A bíróság a visszavonást el fogja fogadni.

— Minek azt visszavonni?

— Azt csak bízsa rám. A bíróság el fogja hinni, ha én elmondom a tényállást. Én, aki régen ismerem magukat. A családot. Magukat, a két testvért. Meg fogjuk idéztetni azt a külvárosi korcsmárost, aki bizonyítja, hogy maguk már italos fejjel...

— Nekem az a másik nem testvérem.

— Mi? — Az ügyvéd úgy meglepődött, hogy leült az asztal mellé. — Mi okból gyűlölték meg annyira egymást, hogy most így beszél? Hogy megtagadja a testvérét.

— Nem gyűlöltük mi egymást, csak...

— Csak?

— Egy anyától születünk, de nem egy apától. Neki is más volt az apja, nekem is. Így tessék érteni.

— De hát ez... de hát ez... — Az ügyvéd ezekről a dolgokról nem tudott semmit. De aztán megnyugodott. Sok mindent látott, tudott ez az öregedő ügyvéd. Kimért hangon folytatta:

— Akár így van, akár úgy, azt tudja, hogy én mindig jó embere voltam a családjuknak, de ilyen körülmények között érthető, ha nem vállalom a maga védelmét, bár az édesanyja könyörögve kért erre. Majd kap egy kirendelt védőt, aki aztán teljesen magára húzza a vizes lepedőt. — Felállt, elindult. Elfelé

haladtában, volt benne annyi tisztesség, visszafordult és azt mondta: — Ha meggondolja magát, majd üzenjen. — A börtönőr a tettetest visszakisérte a cellájába. Ott aztán volt ideje mindent végiggondolni.

Az előtt a külvárosi kocsmá előtt, amelyről az ügyvéd is beszélt, a lovak türelmetlenül prüszköltek. Mennének már haza az istállóba, a szénával rakott jászol elé, de megszokták, hogy itt előbb meg kell állni. A két testvér itt még feltöltekeznek, borszag árad belőlük. Különösen az idősebbnek, Bálintnak nem lehet ilyenkor féket vetni. Az öccse, István előre félt a hazafelé tartó hosszú úttól: Bálint végigordította majd, nótákat óbégat, hülyeségeket kiabál s ha biciklissel vagy gyalogossal találkozik, annak odacsíp a hajlós nyelvű lóhajtó ostorral, aztán diadalmasan felnyerit.

— Bálint, indulni kellene már! Mikor érünk haza!

— Haza? Minek sietsz oda olyan nagyon? Minek? Igyál inkább.

— Tudod, hogy nem kívánom. Ég tőle a bélem.

Hömm. Bálint nekilődült, kifordult az ajtón, fel a szekérre, a lovak már indítottak is, István csak futva tudta a szekeret elkapni, felkapaszkodott rá.

— Az istenedet — mondta a bátyjának — itt akartál hagyni?

A bátyja csak nevetett.

A várost maguk mögött hagyták már, a nap lement, de a lovak jól láttak sötétben is, bekötött szemmel is hazataláltak volna.

— Nem tudom — szólalt meg István —, mire megyünk haza.

— Hogy érted?

— Úgy, hogy minden rendben van-e? Elintézik-e az esti dolgot. Mert nekem nem sok kedvem lesz...

— Persze, hogy elintézik. Mire mi hazamegyünk, az öregasszony — ezt az anyjára értette —, meg az öregember — ezt az öreg cselédre, Mihály bácsira — ott kucorognak majd a sparhelt előtt, nézik a tüzet.

— Nézik. Várnak minket. Sötétben...

Ebben a pillanatban a hátuk mögül rekedt dudálás hallatszott. Bálint kezében volt a gyepelő, meg az ostor, így aztán István fordult hátra, megnézni, miféle autó dudált rájuk.

— Teherautó. Ha jól látom, tele emberekkel.

— Hó! — Bálint nagyot rikkantott. — Akkor ezek... tudod, kik ezek? — Öccse megint hátrafelé tekerte a fejét, hogy jobban láthassa, kik ezek. A teherautó újra rájuk dudált. Bálint azonban, ahelyett, hogy utat adott volna, megkapta a gyepelőt, s épp a kövesút közepére irányította a szekeret. A lovakra csapott, gyia, hé! ordította s a lovak elszántan vágtaiba kezdtek.

— Mit akarsz, Bálint, mit akarsz? — kérdezte István. Nem szerette az efféle országúti bonyodalmakat.

— Ezek, ha nem tudnád, agitátorok. Városiak. Jönnek a tanyák közé, hogy a népet benyomják a kolhozba, az anyjuk keserves... — s megint a lovak farára suhintott. A lovak teste megnyúlt, szívesen vágattak — hazafelé tartottak. S a kövesúton mit számított a könnyű teher, a zörgős szekér a hátuk mögött? Keskeny volt ez a kövesút, ha két szekér találkozott, mindkettőnek ki kellett egy kicsit térnie, nem fértek el egymás mellett a kövön. Az út közepén vágató szekér miatt a teherautó nem tudott előzni.

— Most majd... most majd! — kiabálta Bálint folytonos túlkölés közben, fenyegető hangon.

— Mit akarsz, hallod, mit akarsz? Ezek ott hátul állandóan dudálnak ránk!

— Dudáljanak! Majd még visítanak is... Vannak köztük biztosan nők is... a kurvajaik... — s újra magasra emelte ostorát.

— Bálint... az istenedet!

— Szarházi... mindig is szarházi voltál... — Bálint felállt, s ráparancsolt az öccsére. — Cseréljünk helyet. — István a bátyja háta mögött átcúsózott az

ülés másik végére, bátyja helyére. E mozdulat kissé megnyugtatta: most már az ő kezében lesz a gyeplő, mert ez a hely a kocsisé. Átvette a gyeplőt, nyúlt volna az ostorért, de azt Bálint nem adta. „Az ostort is” — mondta volna, de Bálint nem figyelt oda, azzal volt elfoglalva, hogy a szekér oldaláról, a két karikába erősített szénahányó vasvillát előrángassa. „Mi az eget akar ez?” — töprengett István, de a lovakra kellett figyelnie. Az egyiknek, a kancának — ez volt a gyengébb, a fáradósabb — már fehér hab kezdett kiütközni a farán, a farka alatt. Ősz volt, meleg ős, a fák gyanútlanul álldogáltak az út mentén, már sárgult a levelük, de bíztak benne, hogy még messze a tél.

— Húzódj jobbra, hadd menjenek csak előre!

István gyengéd ujmozdulattal jobbra húzta a lovak száját, a jobb oldali kerekék a kövesút melletti földúton pörögtek tovább, a lovak vágtája megcsendesett, mert a szekér futása megnehezedett. A teherautó még mindig elővigyázatosan túlkölvé, a szekér mellé furakodott. S minthogy félig földútra szorult, rettenetes port kavart maga mögött. Bálint pont erre számított, a porra. Felállt az ülésről, hajlós nyelvű ostorával suhogtatni kezdett, előbb a sofőr előtt az ablakot csapkodta, vad örömmel látta, hogy az első ülésen ülők rémült csodálkozással fordulnak feléje. Nyerítve kacagott Bálint, aztán a nyitott kocsiban ülők közé vert az ostorával. De midőn azt látta, hogy a teherautó nekiiramodik — minél előbb előzni akart — az ostort a szekér derekába dobta, két kézbe a vasvillát. Kétszer döfött az alig karnyi távolságnyra rohanó autó utasai közé, úgy érezte, mind a kétszer talált, mert a villa lendülete megtört, a hegye bizonyára valamibe beleakadt. Lehet, hogy emberi testbe? Aztán a vad iramra kapcsoló gépkocsi elrobogott s mindent elfödött a sűrű, köhögtető országúti por.

— Jöhetnének már — dörmögte az öregember.

— Hát bizony — dünnyögte az öregasszony, kinyitotta a sparhelt ajtaját, rövidre vágott akácgallyakat dugdosott a hamvadó tűzre, hadd legyen meleg a fiúk vacsorája. Az öregember olykor nyögdecselve felállt, kilépkedett a tornácra, jobban halló fülét az út felé fordította, tenyerével tölcsert formált, hátha meghallaná a hazafelé tartó szekér kotyogását, a lovak prüszkölését. A hazatérés zajait — ha meghallaná — ezer közül is megismerné. Néha elzörgött egy szekér az úton, de az öreg legyintett: nem az, amelyiket várnak.

— Biztosan megint jó nagy lesz a fejük. Beisznak odabent.

— Bálint, az igen. Az biztos — jegyezte meg az öreg cseléd. — De Pista, az nemigen szokott. Az jó gyerek. A másik... sajnos... — legyintett.

„Jó gyerek — töprengett az öregasszony — ebből már az isten se veri ki, hogy Pista az jó fiú, Bálint meg rossz fiú.” Ő tudta, miért különbözteti meg a két fiút így az öreg Mihály. A fene akkor ette volna meg, amikor hagyta, hogy melléje feküdjön. A cseléd. A gazdasszonynak. Illetve, őszintén mondva: ő feküdt a cseléd mellé. Úgy kezdődött. Az öregember tudta, pontosan tudta, mi jár az öreg Böske fejében. Olyan régen élnek már egymás mellett, egymás körül keringve, pontosan ismerik egymás gondolatát. Régen — mikor volt az — szinte dürrögve, parácsolva, fújtatva, most meg már egyre szöszmötölőbben.

— Miért? Talán nem igaz? — Pipára gyújtott. Parazsat a sparheltből kottort elő, fényesen izzót, menyecskeszeműt. A parazsat megtáncoltatta a tenyerén, aztán a pipába ejtette, a kupakot rácsipentette, szipákolott. Maga elé köpött.

— Mindegy az már — dünnyögött az asszony... —, eltött az idő. Nekünk már minden mindegy. Űgyis mindegy.

— Mindegy... mindegy... — kelletlenkedett az öregember. — Neked mindegy. De nekem nem mindegy.

„Kezdi már. Megint kezdi”. Mi az eget akar azzal a végrendelettel? Meg azzal, hogy: mondanak egy közjegyzőt a városban, az Arany János utcában.

Ahhoz kell menni. Azt mindenki dicséri. Borzasztóan érti a törvényeket. Az meg tudná írni úgy a végrendeletet, hogy hibát senki sem lelne benne. De hát minek még az a végrendelet? Kinek? Nincs már arra semmi szükség ebben a világban. Ki venné már annak hasznát? A föld alá nem vihetünk semmit magunkkal. Minek hát avval a bűnös, istentelen dologgal, a végrendelettel foglalkozni. Nincs olyan nap, hogy Mihály ne emlegetné, ha kettesben üldögélnék a sparhelt előtt, sötétben, mint most is. De volt már rá példa, hogy amikor az öregasszony az istállóban a tehen hasa alá ült, a fejszékre, az öregember meg a jászolhoz dülve pipázott, akkor állt elő vele. Hogy azt mondja, ahhoz a közjegyzőhöz szerdán, meg szombaton, szóval piacos napokon lehet menni. Akkor van nyitva a hivatalja. Az öregasszony az egyik tehenet megfejte, hát alig volt a rocska félig, akkor felmutatta az öregembernek: „Erről? Erről csináljak végrendeletet, erről a két rossz tehénről? Láthatod, mit érnek. Egy jó kecske több tejet ad, mint ez, akármelyik.”

— Hallod? — Az öregasszony felemelte az ujját. — Menj csak ki hallgatózni. Ha ketten voltak, tegezték egymást. Az öregember kiment, visszajött.

— Ezek már azok lesznek. — Dühösen villogott a szeme. Az öregasszony újabb marék gallyat tett a tűzre s azt motyogta: hála a jó Istennek.

Megjöttek. A lovak horkanva álltak meg az udvar közepén. A két fiú lustán lekászálódott a szekérről, ásítottak, nyújtózkodtak, aztán benyitottak. Elöl Bálint. Csak rá kell nézni, van benne nyomás bizony, elég. István — ez így szokott lenni — józanabb. Megjöttek? — kérdezte az öregasszony feleslegesen s a petrólámpához lépett, mert most már idebent igencsak sötét van. Eddig meg lehetett lenni a sparhelt világánál, de most már ideje lámpát gyújtani. A két fiú asztalhoz ült. Bálint azt mondta az öregembernek: Mihály bátyám, a két lovat... — s kimutatott az udvarra. Az öreg cseléd dühösen szuszogva kiment, hogy a két lovat kifogja, istállóba vezesse, szénát lökjön eléjük.

— Hát az öregnek mi baja? — kérdezte Bálint.

— Hogy hogy mi baja?

— Úgy fújtat, szuszog, mint egy búgató kandisznó. Még jó, hogy nem röhög. — S Bálint elröhintette magát.

— Mit röhögsz? — kérdezte az öccse.

— Hát. Van is azon mit röhögni — mondta az anyjuk. — Olyan nagy legények vagytok. Azt a két lovat ti is kifoghattátok volna, elintézhettétek volna. Mindenre csak az öreget ugrasztani.

Kirakta nekik az ételt.

Az öregember sokáig piszogott, bajlódott a két ló kifogásával. Szerencséjére a szekér úgy állt meg, hogy az ablak fénye pislogósan megvilágította s a hold is már tápáskodott felfelé. A hámot lefordította a két izzadt lóról — hogy megzavarták ezeket az ártatlanokat a bitangok, a kanca ina, nézze meg az ember, még most is remeg! —, bevezette őket az istállóba. Meggyújtotta a viharlámpát, nem a lovaknak kellett a halvány fény, mert azok vaksötétben is a helyükre találtak, hanem azért, mert az öreg a szénatartóból szénát ölelt ki s eléjük gyúrta. A kötőféket alig bírta a fejükre húzni, mert a lovak máris mohón a szénába dugták a fejüket. „Szomjasak is lehetnek ezek — gondolta —, de nem szabad még megitatni őket. Leforráznák a tüdejüket, ki vannak hevülve.”

A lámpát égve hagyta, nem akarta bebüdösíteni a kezét, mert még meg is kellene vacsorázni. Mindig az ő vacsorája marad utoljára. Evés után majd kijön, megitatja a lovakat, addig lehülnek valamennyire. Kilépett az istállóból, s szinte megvakult. A bejáró út felől két ragyogóan fényes lámpa közeledett, csakis autó, mert a motor fel-felbrummogott. „...Az istenek ezek? Kik lehetnek?”

A két fénypont mind ragyogóbban nőtt, a két kutya őrjögve, a levegőbe felugrálva, pörögve tépte a láncát, az öreg vakká dermedve állt meg az udvar

közepén. Az autó lámpája — mert csakugyan autó jött be az udvarra — szinte megvakította. A fények pont a szemébe vágtak, nem látott tőlük semmit. Anynyit a kutyák acsarkodása közben is meghallott, hogy valami ajtó csattan s a fénybe belelépett egy egyenruhás ember. Katonaféle.

— Ez itt a Csegeiék tanyája?

— Igen. Ez a Csegeiék tanyája. Csegei Andrásé, de az már régen meghótt.

— Aha. Szóval — meghalt. Akkor a magáé ez a tanya?

— Ez? Ez nem az enyém. Mondom, hogy a Csegei Andrásé volt, de most özvegy Csegei Andrásnéé.

— Aha. Akkor maga kicsoda-micsoda itten? Mi a neve?

— Az én nevem? — A ház felé pillantott, már a szoba ablakából is sápadt fény szóródott az udvarra, az öregasszony bizonyára bement az ágyakat megvetni, azért gyújtott odabent is lámpát. — Bagos Mihály az én nevem. Cseléd vagyok itten.

— Aha! — A tiszt hátraszólt valamit. Katonák ugráltak ki az autó hátuljából, mire a kutyák újra rézsendítettek. A katonák körülvették a tisztet meg az öreget. Mindegyiknek géppisztoly lógott a válláról. Bagos Mihály pislogott, nem tudta, mi készül itt, de azt sejtette, hogy nagyon nagy a baj. Az egyik katona megkerülte a szekeret.

— Jelentem, itt van a szekér. Ez itt egy szekér.

— Aha. — Ráripakodott az öregre a tiszt. Mihály onnan tudta, hogy tiszt, mert arany csillant a nyakán. — Hol vannak, akiket keresünk?

— Nem tom, kiket keresnek. — Az öreg szemét anyyira vakította a fény, hogy a szeme nedvedzni kezdett. A földet nézte, hogy a szemét pihentesse.

— Na — mondta a tiszt — nincs itt lacifaszázás. Majd megkeressük őket. — A ház felé intett. — Bemegyünk. Maga megy előttünk. Mutatja az utat

Az öreg elindult, nyomában a tiszt meg négy katona. Géppisztolyuk csővét előre fordították, megmarkolták. Bent a konyhában az öregasszonyt pillantották meg először, épp a konyhai ablakot csukta volna befelé. A tiszt félretolta. — Majd én, mama. — De nem becsukta, hanem kinyitotta az ablakszárnyakat, kipillantott, hátha lát nyomokat az ablak alatt. Nem volt rá ideje, mert a sötétből lövés pukkant, az ablak ezer szilánkra pattant szét. A tiszt leguggolt az ablak alá. Iszonyút káromkodott, a kinti támadók anyjuk istenét szidta. — Ezeknél puska van. Fegyver! Ki fogjuk nyírni őket. — A tiszt integetéséből a katonák azt vették ki, hogy üljenek le. Leültek.

— Maga Módos, bemegy a szobába, négykézláb, és elfújja a lámpát. Nem fogunk nekik kivilágított célpontot felkínálni. — Körülnézett, ez itt a konyha, böhöm nagy sparhelt, meg kredenc, meg karoslóca, meg asztal, az asztalon két tányér. Bennük ételmaradék.

— Mit ettek ezek, mielőtt az ablakon kiugrottak?

Az öregasszony a kezét tördelte, makogni sem tudott, csak az orrát szívta-fújta, olykor a kötőjével a szemét nyomkodta.

— Magát kérdeztem mama, mit ettek a maga fiai?

— Pörgöltöt... tetszik tudni... pörgöltöt...

— Nahát, annyit megmondok magának, hogy nem fogják megemészteni.

Módos négykézláb bement a szobába, odabent nagymerészen felállt és szakértelemmel elfújta a lámpát. Úgy mászott vissza, ahogy bement, négykézláb.

— Odakint is — parancsolta a tiszt — minden fényt el kell oltani. Szilva honvéd, kiáltson ki az ajtó nyílásán a géká vezetőjének, Viczainak, hogy kapcsoljon ki minden világítást. A hátsót is. Aztán hason csúszva jöjjön ide be.

Szilva honvéd kulcorgott az ajtóhoz legközelebb, emiatt szólt neki a parancs. Viczai, a géká vezetője nemsokára hangos szuszogással átbillent a küszöbön.

— Ezek az átkozott kutyák... ha véletlenül eltépték volna a láncot, szétszedtek volna.

Kint a kutyák őrzőgése mintha csenedesedett volna: alaposan felgerjesztette dühüket a földön csúszó, tekeregve mászó ember.

Viczai a konyha tégláján fekvé maradt. Ennél az egy katonánál nem volt géppisztoly. Derékszóján pisztolytáska, de nem volt benne fegyver. Viczai pusztá hülyéskedésből cigarettát szokott benne tartani. Jó vicceket lehet vele csinálni. Pisztolyért nyúl s előkap egy Munkást.

— Maga, mama, bent marad. Leül oda ni. Meg se mukkan, meg se moccan. Jelt adni nem szabad. Kimenni nem szabad. Még kakálni sem. Érthető?

A mama szipogva a sparhelt elé ült, könnyező szemmel nézte a hamvadó tüzet.

— Maga Viczai, kiül a tornáczra. Le, a küszöbre. Mert, ha nem tudná, sőtétben akkor lát messzebbre az ember, ha minél alacsonyabban ül.

Ez — gondolta magában a tiszt — érdekes gondolat. Csak az a baja, hogy hangosan nem lehet kimondani. Mert ez — ellenzéki gondolat. A vezetők elleni revizionista kritika. Így hát inkább Viczaihoz fordult.

— Vigyázz a mamára. Az autóra. Maga pedig — az öreghez fordulva — milyen Mihály is maga?

— Bagos, parancsára. Bagos Mihály.

— Látom, maga volt valamikor katona.

— Parancsára!

— Nem az én parancsomra, de mindegy. — A tiszt jólesőn szokta hallani, hogy van a modorában valami fanyar humor. De aki ebből — jelenlétében — arra következtetett volna, hogy idők fordultával, teltével valamikor majd népszerű konferanzzé lesz belőle egy kabarében, azt alighanem szájon törülte volna, ha ugyan elő nem állíttatja.

— Maga tehát, Magos Mihály bácsi, kijön velünk az udvarra. Meg kell beszélni valamit. Amolyan... kihallgatásféle.

— Pa... ran... csá... ra... — Most már nagyon félt az öreg. Pedig volt háborúban is. Még az elsőben. Akkor nem félt ennyire.

— De ha volt katona, akkor tudja, akkor tudja, hogy mint a fű a viharban, oda kell lapulni a földhöz. A feneket nem dűtjük ki, mert az ellenség beletrafál az ember fenekébe. Világos?

Ahogy a kutyák észrevették az ajtón kiaraszoló-kúszó idegeneket, megint rázendítettek arra az őrzőgő, hörgő ugatásra, amitől az ember hátgerincén végigfut a hideg.

— Mónus, az egyiket el kell hallgattatni. Az ember a saját szavát sem érti.

— Melyiket, hadnagy elvtárs?

— Amelyiknek nagyobb a pofája. Azt ni, a veres szőrűt.

Mónus a kutyákhoz kúszott, vigyázva rá, hogy amikor a láncukat megfeszítve acsarkodnak, ne ériék el a ragyogó, éles hegyes fogak. S amikor a veres szőrű a láncát rángatva két hátsó lábára állt, Mónus rövid sorozatot eresztett a kutya mellébe — prrrr. Kész. A veres szőrű elterült, néhányat még vinnyogott, vonaglott, fogait vicsorgatta, aztán kimúlt. Ez jó lövés volt. A másik, a fekete-tarka, a lövéstől megrémülve bújt vissza a vackába. Nyikkanni sem mert. Csend lett.

— Most már beszélhetünk — mondta a tiszt. — Először is azt mondja meg, öreg, hogy hol vagyunk biztonságban. Úgy érte, a lövésektől.

Az öregember reszketett a rémülettől: lelőtték a veres szőrű kutyát. Mik lesznek még itt ma este, Istenem... — nem jött hang belőle. Nem is értette pontosan, mit akarnak tőle.

— Azt kérdeztem, honnan várhatunk lövéseket? Hova menjünk, hogy ne érijenek bennünket golyók?

— Itt jó helyen vagyunk. Itt...

— Aha. Azt mondja, jó helyen. Akkor maga azt is tudja, hogy honnan jöhetnek újabb lövések.

Az öreg a vállá fölött a háta mögé mutogatott. A ház volt a háta mögött. A tiszt megriadva kérdezte?

— A házból? Ahonnan kijöttünk?

Az öreg rázta a fejét, hogy „nem”. S továbbra is a háta mögé mutogatott.

— Akkor a ház háta mögül? Mi van a ház háta mögött? — Az öreg továbbra is szótlanul mutogatott. — Szóljon már meg, az istenit magának. Mi van a ház mögött?

— Domb.

— A dombról... onnan lőnének?

Megint a szapora fejrázás, hogy nem. A tiszt már-már kezdte önuralmát elveszíteni.

— Mondja már, hogy a dombon mi van? El lehet ott bújni? Erdő van ott, vagy szőlő, vagy mi az átok?

— Tarló. Rozstartló.

— Hát ott nem lehet megbújni. De hát akkor hol? Nézze öreg, maga énszerintem nagyon jól tudja, hogy hol bújtak meg ezek a gazemberek. Miért nem akarja nekünk megmondani? Hiszen maga itt csak cseléd, akit ezek a gazemberek kizsákmányolnak, érti, maga kizsákmányolt ember. Miért nem akarja megmondani? Mi a kizsákmányoltak érdekében...

— Miért keresik őket? — Az öreg bátran felkapta a fejét. — Miért? Mit akarnak tőlük?

— Mit izgatja az magát? El akarjuk kapni őket. Mert útközben a kövesúton vasvillával megszúrtak két városi elvtársat, azért.

— Ajjjj — nyögött az öreg. — Nagy baj, nagy baj. Melyik, melyik... döfött oda nekik?

— Nem mindegy az magának? A két legény — egy testvér. Igaz?

Az öreg rábólintott: igaz.

— Nahát. Akkor mind a kettő a maga kizsákmányolója. Miért nem akar nekünk segíteni? El akarjuk kapni őket. Ha másképp nem megy, golyót eresztünk beléjük. Maga tudja, hogy hol bújtak meg — nem?

Az öreg lehajtotta a fejét, hallgatott.

— Mónus, Szilva! Maguk megkerülik a házat és megnézik, mi van a domb mögött. Kúszásban. — Az öreghez fordult. — Maga pedig harmadiknak ott fog lógni, kötélén, ezek mellett. Bűnpártolás miatt.

Az öregember megmarkolta a tiszt karját:

— Egy feltétellel megmondom.

— Feltétel? Nahiszen, maga, meg a feltétel...

Nem a gúnyt érezte ki az öreg a tiszt szavából, hanem csak a szót: feltétel.

— Ha az egyiket nem bántják. A neve István. Egy az, hogy olyat István nem tehetett. A másik meg, hogy az az én fiam.

— A maga fia? — kérdezte döbbenetesen a tiszt. — De hisz arról volt szó, hogy a kettő egytestvér. Nem?

— Anyáról igen. De apáról nem. Habár mind a kettő a gazda nevére van íratva. Csegei a neve mind a kettőnek.

A tiszt mintha kezdte volna érteni. Szívesen felnevetett volna — jó kis brancs lehetett itt, a régebbi időkben —, de nem volt kedve a nevetéshez.

— Azt akarja mondani, hogy a maga fiát ne bántsuk.

— Azt. Ne bántsák.

— De hát bátyám, maga mint egykori katona, tudja, hogy a golyónak nincs szeme. Nem lát világosban sem, hát még most, a sötétben.

Az öreg feltekintett az égre: a hold már olyan magasan állt, mint nyáron a nap szokott tíz óra tájban. A tanyaudvart, az épületeket, meg a tájat ezüstös foltokkal hintette be. A tiszt is követte az öreg tekintetét, ő is látta a holdat, s úgy találta: jó a világítás. Könnyebb a tájékozódás, pontosabb a célzás.

— Na, öreg, mi van a dombon túl? Ahol ezek...

Suttogó hang válaszolt.

— Nádas... — A tiszt füléhez hajolva másodszor is elsuttogta. — Nádas. Sűrű nádas.

— Nna, jó. Akkor maga, bátyám, bemegy a házba. Mi meg... — felállt, példáját a katonák is követték — elindulunk. Viczai, maga itt marad. Meg van töltve a pisztolya?

— Jelentem, meg. — Viczai hazudott, mert most is Munkással volt tele a pisztolytáskája.

Felállt az öreg is, remegő inakkal indult be a házba, közben a kutyák vackához pillantott. Azt látta, hogy a gyávábbik kutya, amelyik megmaradt, a kis fekete-tarka, nyalogatja a földről társa véréét.

Megint ült a két öreg a sparhelt mellett. Már nem égett a tűz, a tűzhely lapja halkan pattogva, lassan kihűlt. Az öregek nagynéha váltottak szót, inkább a kinti hangokra figyeltek. Egyelőre nem hallottak semmit.

— Hova mentek ezek? — kérdezte az öregasszony.

— Hová mehettek volna! A nádashoz.

— Megmondta nekik? A búvóhelyüket?

— Nem — hazudta az öreg. — Mindent tudnak ezek. A nádast is. Hogy ott van a búvóhelyük. Hallgass csak! — Az öreg feltartotta az ujját. Mindketten megmerevedtek, mert meghallották, hogy odakint, a nádas felől prrrr... prrr... prrr...

— Megkezdték — állapította meg az öregember.

— Lelőtték őket? Máris? — Az öregasszony arcán a könny megállíthatatlanul folydogált.

— Miket beszélsz? Ezek csak olyan... olyan próbálövészek voltak, amikre választ várnak. Hogy megállapíthassák, merre bújkálnak a nádasban.

Megint a prrr... prrr — de most négyszer. Kint a tarka kutya vinnyogva bújt a vackába; most már egész életében félni fog a lövések pukkanásától.

Az öreg jól gondolta: két, keményen csattanó, erős hangú lövés felelt a szapora géppisztolyhangokra.

— Na, ezek már a mieink voltak — állapította meg szinte felvillanyozódva az öreg. — Csak azt nem tudom, mennyi golyójuk van.

— Jól teletöltték a zsebüket. — Kissé az öregasszony is felélénkült. — Csak aztán ugrottak ki az ablakon.

— Az jó. Mert ha kevés a töltény... — legyintett —, akkor nem sokáig húzzák.

A két öreg jó ideig csendben hallgatta a golyók feleselését, adáz vitáját. A fecsegő, bőbeszédű prrr-ket, meg a konok, szűkszavú, élesen csattanó puska-lövéseket. És egyszerre csak a kinti perlekedés elcsendesedett. A holdfény sugárban ömlött be a konyhaablakon, az öregek ültek a fényben. Az asszony hangosan felsírt, az öregember a tenyerébe temette az arcát. Megérezték, hogy mindennek vége.

Fel sem kapták a fejüket, amikor az udvaron az autó motorja felbőgött. Rájuk nyitotta az ajtót egy katona, nem a pisztolytáskás, hanem egy géppisztolyos.

— Továbbra sem szabad kimenni. Most egy darabig én fogok kint őrködni. Csak semmi idegeskedés, ezt üzeni a hadnagy elvtárs.

Az öregasszony már állt volna fel, hogy megkérdezze a katonától, mi történt a nádasban, de a katona — el sem eresztve az ajtó kilincset, fordult ki, magukra hagyva az öregeket.

Ültek tovább moccanatlanul.

Jóidő elteltével a katona megint benyitott.

— Maga, öreg — s rámutatott Bagos Mihályra —, jöjjön ki!

A hadnagy hangulata meglehetősen ingerült volt, amikor a katonát Bagos Mihályért beküldte. Ingerültségének legfőbb oka: nem az ő katonáinak a golyójától esett el az egyik bitang. Már-már azt hitte, hogy néhány jól irányzott sorozat s a két réti farkas ott marad a búvóhelyén, amikor a puszkák a nádasban elhallgattak. Hamarosan odabentről azonban elnyújtott üvöltés hangzott: „Ne lőjjenek... ne lőjjenek... ne lőjjenek... megadom magam!” A géppisztolyok elhallgattak, a katonák a nádas szélében hasaltak: meghallották, hogy odabent zörög, csörög a nád, mint mikor valaki gázol benne. Aztán szétnyitlak a nádszálak s a nádfal mögül kilépett egy fiatal férfi. Két karját az ég felé tartotta, puska nem volt nála. A ráirányított géppisztolyok sorfala között jött bátran előre.

— Hát a másik? — kérdezte a gyanakvó tiszt. Valami csapdát sejtett.

— Odabent maradt.

— Él?

— Nem él.

— Aha. Szóval — eltaláltuk.

— Nem maguk. Én.

— A fegyverek?

— Odabent vannak. Mind a kettőt a testvérem mellé fektettem.

Csakugyan megtalálták a puszkákat a holttest mellett. A hulla hason feküdt, csizmája a nádas fekete vizébe nyúlt, a vizet pirosra festette a melléből kifolyt vér. A piros vízben nádalyok úszkáltak, keresték a vér forrását. A golyó a hulla hátán hatolt be s a mellén jött ki.

— A mókus alighanem igazat mondott — vélte Mónus —, mert a mi golyónk sutty be a testbe, de ott is marad. De ez a lövés, mint ahogy látni is tetszik, a hátán be, a mellén ki. Ez puszkagolyó volt. — Mónus elég sok lelőtt hullát látott, szakértelméhez kétség nem férhetett.

— Az öreg jöjjön ki, az öregasszony maradjon benn — mondta a tiszt, amikor a tanya udvarán megálltak. — Nem szeretem az asszonyi hisztérikus jeleneteket. — Akkorra már a gépkocsira rakták a hullát, viaszos vászonnal letakarták, a tettest pedig megbilincselve feltolták-húzták a kocsni ponyvája alá.

Az öreg Bagos megállt az autó ajtaja előtt, a hadnagy letekerte az ablakot és a következőket mondta az öregnek.

— Na, öregem, mi a dolgunkat elvégeztük. Indulunk haza.

— A... a... fiúk?

— Az egyik... hát hogy is mondjam... agyonlőve fekszik ott hátul a ponyva alatt, a másik megbilincselve üldögél mellette. — S még annyit hozzátett. — Őszintén sajnálom magukat, ártatlan öregeket. Magát, kedves Magos Mihály, pláne.

Az öregember azt is mondani akarta, hogy nem Magos, hanem Bagos, azt is kérdezni akarta, hogy vajon melyik fiú halt meg, de csak makogott, könnyezett, a hadnagy feltekerte az ablakot, a motor felbőgött, az öreg magára maradt.

Rettenetes csend vette körül. Tisztán hallotta, hogy az istállóban nyihognak a lovak, persze, meg kell most már itatni őket. Megfordult, hogy bemegy a házba az öregasszonyhoz. Ezt mondta neki, amikor belépett és az ajtófélfában megkapaszkodott:

— Elmentek. Elvitték őket. Az egyiket holtan, a másikat... elevenen... Hallod, Böske, nem kell már végrendelet. Semmi sem kell. Megyek a lovakat megitatni. Azokat meg kell itatni. Azok nem tehetnek semmiről. Azok ártatlanok.

Kifordult, hogy menjen az istállóba a vödörkért, azután meg a kúthoz, vízért. A tornácról lelépve megpillantotta a lelőtt kutyát, a veres szőrűt. „Meg még ezt is el kell ásni” — dörmögte magában.